

Narkomaania ravi ja rehabilitatsioon

Narkomaania ravi eristatakse mitmeid lähenemisi ning teenuseid. Eestis on kõige paremini kättesaadav raviteenus opioidsõltuvuse asendusravi, mille osutamisel lähtutakse opioidsõltuvuse kliinilisest protokollist. Opioidsõltuvuse ravi on ennekõike psühhosotsiaalne abi, mida toetatakse igapäevaselt manustatava ravimiga (metadoon). Ravil võivad olla erinevad eesmärgid, milleks võib olla opioidide kuritarvitamise lõpetamine või vähendamine, opioidide tarvitamisega kaasnevate kahjude vähendamine ning opioidsõltuvusega isikute elukvaliteedi ja heaolu parandamine.

Võõrutus- ja säilitusravi patsiente raviandmete põhjal eristada ei ole võimalik, kuna ravi eesmärk võib ravi käigus muutuda. Läbi aastate on opioidsõltuvuse asendusravi saanud üle 1000 inimest aastas (joonis 1). See arv sisaldab kõiki aasta jooksul ravil viibinud patsiente, sealhulgas aasta jooksul raviprogrammist lahkunud ja sellega liitunud patsiente.

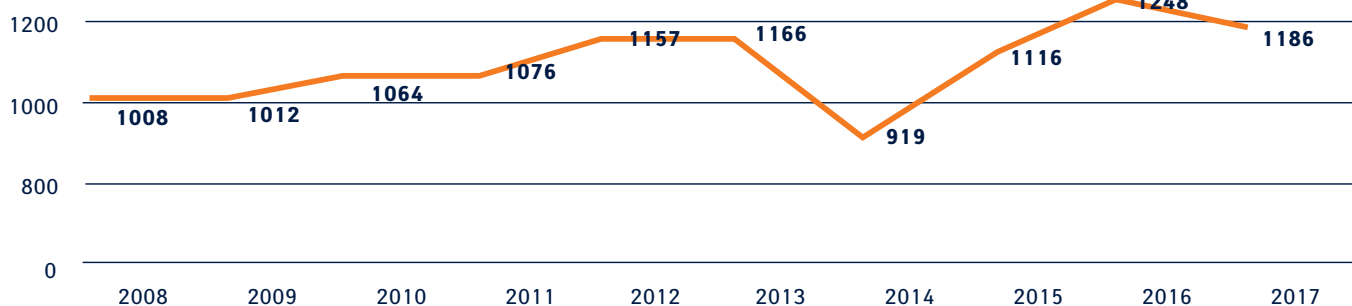
Täpsema ülevaate asendusravi kohta 2015.-2017. aastal annab **tabel 1** (riigieelarvest rahastatud ravikohad).

Asendusravis võib üldistavalt eristada kahte peamist lähenemist:

- **võõrutusravi**, mida on võimalik läbi viia astmeliselt ning mille edenedes igapäevast ravimi annust järkjärguliselt alandatakse eesmärgiga inimene opioididest võõrutada.
- **säilitusravi**, mille eesmärgiks on patsiendi tervisliku seisundi stabiliseerimine ning tema tervise ja psühhosotsiaalse seisundi parandamine pikaajalise regulaarse ravimi annuse manustamise abil ilma kindla ravi lõpetamise tähtajata.

Suurem osa opioidsõltuvuse asendusravist rahastatakse riigieelarvest läbi Tervise Arengu Instituudi (TAI). Lisaks TAI-le rahastas perioodil 2015–2017 opioidsõltuvuse ravi AS Lääne-Tallinna Keskhaiglas Tallinna Linnavalitsus (Tallinnas elavate patsientide ravi). Tallinna linna poolt rahastatud teenuse maht oli aastate lõikes järgmine: 2015. aastal 132, 2016. aastal 127 ja 2017. aastal 70 patsienti. Tallinnas AS Wismari haiglas on patsientidel võimalus saada ka tasuta asendusravi Suboxone (toimeained buprenorfiin ja naloksoon) baasil. Läbi aastate on ravil olnud keskmiselt 20–30 nn Suboxone patsienti aastas. Ka Pärnu Haiglas on arsti korraldusel võimalik saada opioidsõltuvuse asendusravi, mida üksikud patsiendid ka saavad.

Joonis 1. Opioidsõltuvuse asendusravi saanud patsiendid 2008-2017 (Allikas: TAI 2018)

Eestis pakuvad erinevaid narkomaaniravi teenuseid täiskasvanutele järgmised asutused:

1. Tallinn

- AS Lääne-Tallinna Keskhaigla psühhiaatriakeskus
- AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskliinik (kombineeritud ARV-ga)
- OÜ Tervisekeskus Elulootus

8. Tallinn

AS Wismari Haigla

Asendusravi teenusepakkujad

Statsionaarse rehabilitatsiooni teenusepakkujad

Statsionaarse võõrutusravi teenusepakkujad

2. Kiviõli/Jõhvi

OÜ Corrigo

3. Sillamäe

OÜ Aasa Kliinik

4. Narva

OÜ Narva Sõltuvuse Ravikeskus

6. Sillamäe

SA Viljandi Haigla

5. Tartu

Tartu Ülikooli kliinikum

7,9 Viljandi

SA Viljandi Haigla

Joonis 2. Erinevad täiskasvanute narkomaaniravi võimalused (Allikas: TAI 2018)

Lühiajalist statsionaarset võõrutusravi pakkusid

2017. aastal riigi rahastamisel AS Wismari Haigla ja SA Viljandi Haigla (SA Viljandi Haigla alustas teenuse pakkumise-ga 2017. aasta augustis). Ravile võivad pöörduda abivajajad kõikidest Eesti piirkondadest. Võõrutusravi on suunatud nii opioidide kui stimulantide tarvitajatele, eesmärgiga võõrutada patsient narkootikumidest. Võõrutusravi kestus on keskmiselt 2–4 nädalat, millele järgneb ambulatoorne järelravi või nõustamine. Wismari haiglas on viis voodikohta ning patsient peab tasuma esimese 10 päeva eest 2.50 EUR päevas, edaspidine ravi ja järelravi on kõigile patsientidele tasuta. SA Viljandi Haiglas on 10 tasuta voodikohta, vajadusel saab jätkata pikaajalises rehabilitatsiooniprogrammis.

Statsionaarset pikaajalist rehabilitatsiooni täisealiste pakub Eestis SA Viljandi Haigla oma kahes osakonnas Viljandis ja Sillamäel. Patsiendid võivad ravile pöörduda kõikidest Eesti piirkondadest. Teenus ei ole ainespetsiifiline ja seda pakutakse nii naistele kui ka meestele. Rehabilitatsiooni kestus on keskmiselt 9 kuud ning sõltub ennekõike patsiendi tervislikust seisundist. Viljandi osakonnas on kokku 21 voodikohta ja Sillamäe osakonnas 26 voodikohta. Rehabilitatsiooni eesmärk on püsivate psüühikamuutuste saavutamine ja uute käitumismallide omandamine erinevate teraapiliste võtete ja spetsialistide nõustamise abil. Rehabilitatsiooni tulemusel on paranenud isiku psüühiline ja füüsiline tervis ning sotsiaalsed toimetulekuoskused, inimese on võimeline elama igapäevaelu ja käima tööl. Teenus on patsiendile tasuta.

Statsionaarse rehabilitatsiooni lõpetanud isikule osutatakse ka **järeelteenust**, mille eesmärgiks on tagasilanguse ennetamine ja kliendi sotsiaalse kohanemise toetamine. Teenust osutatakse juhtumikorralduse põhimõttel ning see hõlmab ambulatoorset sotsiaal-nõustamist, psühholoogilist nõustamist ja kogemusnõustamist. Teenus on suunatud nii tervenevatele sõltlastele kui ka nende lähedastele. Nõustamised on nii individuaalsed kui grupinõustamised. Teenus on kättesaadav erinevates Eesti piirkondades (Tallinn, Jõhvi, Narva ja Viljandi).

Alaealiste ravi- ja rehabilitatsiooniteenused

OÜ Corrigo pakkus 2017. aastal **statsionaarset rehabilitatsiooniteenust** 14- kuni 18- aastastele sõltuvusaineid kuritarvitavate noorukitele. Vastavalt individuaalsele vajadusele kestab teenus 9–12 kuud. Rehabilitatsiooniprotsess on suunatud nooruki tervisliku seisundi, füüsilise enesetunde ja sotsiaalsete toimetulekuoskuste taastamisele. Teenus on õppeaastapõhine ja hõlmab nii õppeharjumuste kujundamist kui ka tööd erialaspetsialistidega. Teenuse kohtade arv ja patsientide arv aastas on toodud **tabelis 1**.

SA Tallinna Lastehaigla pakub **lühiajalist statsionaarset võõrutusravi** sõltuvus-probleemidega noorukitele. Võõrutusravi kestab keskmiselt 2–4 nädalat. 2017. aastal oli kõige noorem ravil olnud 8-aastane ja kõige vanem 17-aastane (keskmine vanus 13,6 aastat). Tallinna Lastehaiglas sõltuvushäiretega laste ja noorukite üksuses statsionaarsel ravil viibivate noorukitele on ettenähtud ka õppe- ja kasvatustöö, et pakkuda noor-tele mõtestatud tegevust ja õpetada neile sotsiaalseid toimetulekuoskuseid. Lisaks pakutakse sõltuvusprobleemidega laste vanematele ja sarnaste probleemidega noorukitele regulaarset **grupipõhist teraapiat, pereteraapiat ning telefoninõustamist**. 2017. aastal toimus 796 telefoninõustamist ja 334 korral viidi läbi pereteraapiat.

Jõhvis pakub Corrigo OÜ noorukite ja/või lastevanemate individuaalset **psühholoogilist nõustamist ning perenõustamist** ja viib läbi **interaktiivseid koolitusi**. Interaktiivsete koolituste käigus teavitatakse noori uimastite tarvitamisega seotud mõjudest, räägitakse abi saamise võimalustest ning motiveeritakse uimastitest tingitud probleemide korral abi otsima. Vajadusel suunatakse noori teiste erialaspetsialistide juurde. Koolitused toimuvad koolides, hoolekandeesutustes või vajadusel muudes kohtades.

Tabel 1. Narkomaania ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste mahud ja patsiendid 2015–2017 (ainult riigieelarvest rahastatud teenused). *Allikas: RTA 2015-2017, TAI*

Teenus	2015		2016		2017	
	Kohtade arv	Patsientide arv aastas	Kohtade arv	Patsientide arv aastas	Kohtade arv	Patsientide arv
Täiskasvanud						
Asendusravi	683	1116	610	1248	610	1186
Statsionaarne rehabilitatsioon	47	147	47	118	47	156
Statsionaarne võõrutus	5	47	5	53	15	131
Kokku täiskasvanud		1310		1419		1473
Alaealised						
Statsionaarne rehabilitatsioon	16	34	16	19	16	32
Statsionaarne võõrutus	4	133	4	133	4	152
Kokku alaealised		167		152		184

Lisaks spetsiaalsetele narkomaaniaravi teenustele

Sõltuvusprobleemidega inimesed saavad pöörduda ka ambulatoorsele vastuvõtule **psühhiaatrikliinikutes**. Näiteks SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla Psühhiaatrikliinikus ja SA Pärnu Haigla Psühhiaatrikliinikus saavad sõltuvushäiretega inimesed registreerida vastuvõtule tavapärasel ootejärjekorras. Ravikindlustatud patsientidele toimub ravi Eesti Haigekassa rahastamisel, kindlustamata patsient peab teenuse eest tasuma ise.

Eestis on sõltuvusravi võimalik jätkata ja saada ka **arestimajades** ning **vanglates**. Arestimajas on võimalik jätkata vabaduses või vanglas juba eelnevalt alustatud opioidsõltuvuse asendusravi (vangla ja ravikeskuse koostöös). Vanglates toimub tavaliselt esmane võõrutusseisundi ravi mitteopiaatsete ravimitega ning vajadusel ka metadooniga. 2017. aastal viidi 33 korral läbi ravi mitteopiaatsete ravimitega ja 49 korral opioididel põhinevat võõrutusravi. Säilitusravi alustati vanglas 87 korral. 2016. aastal viidi 23 korral läbi nii võõrutusravi mitteopiaatsete ravimitega kui metadooniga (2015. aastal 31 korral) ja säilitusravi alustati vanglas 119 korral (2015. aastal 118 korral) (Justiitsministeerium 2018).

